

ESTIJOS, LATVIJOS, LIETUVOS FILOSOFŲ IR ISTORIKŲ BENDRADARBIAVIMO VAISIUS: *ACTA BALTICA HISTORIAE ET PHILOSOPHIAE SCIENTIARUM*

Baltijos šalių mokslo istorikų ir filosofų bendrystė davė naują vaisių – jau pasirodė antrasis mokslinio žurnalo *Acta Baltica Historiae et Philosophiae Scientiarum* numeris. Tai jungtinės Estijos, Latvijos ir Lietuvos mokslo istorikų ir filosofų bendrijų, taip pat Talino technologijos universiteto veiklos rezultatas. Leidinio iniciatorius ir vyriausiasis redaktorius – prof. dr. Peeteris Mürseppas (beje, jis 2002 m. apgynė filosofijos daktaro disertaciją Vilniaus universitete). Žurnalas referuojamas *EBSCO Publishing* duomenų bazėje, teikiamas DOAJ duomenų bazėje.

Sumanytą steigti atvirosios prieigos mokslinį žurnalą paskatino atsiradusi informacijos sklaidos šioje srityje spraga Baltijos šalyse ir temiška artimo žurnalo *Baltic Journal of European Studies* sėkmė. Pastarojo specialus 2011 metų numeris, skirtas 24-osios Baltijos mokslo istorijos ir filosofijos konferencijos medžiagai, tapo esmine naujojo žurnalo prielaida. Šia proga verta prisiminti du mokslinei visuomenei svarbius faktus: 1) nuo 1958 metų kas dveji treji metai Baltijos valstybių mokslo centruose vyksta Baltijos mokslo istorikų ir filosofų konferencijos; 2) nuo 1994 metų Lietuvoje veikia kasmetė mokslo istorijos ir mokslo filosofijos konferencija *Scientia et historia*. Šiuose renginiuose aprobuotos ir rekomenduojamos spaudai temos praturtina ne vieną mokslo istorijos bei filosofijos žurnalą.

Acta Baltica Historiae et Philosophiae Scientiarum antrojo numerio puslapiuose skelbiami straipsniai, kurių temos buvo aprobuotos 2012 metais Vilniuje vykusioje Baltijos mokslo istorikų ir filosofų konferencijoje. Vilniaus konferencija – tai 25-asis forumas, kuriame gausiai dalyvavo ne tik Baltijos, bet ir tolimesnių šalių mokslininkai. Redaktorių kolegija atrinko straipsnius, be nuolaidų taikydama principus, keliamus moksliniams žurnalams. Autorių geografiškai apėmė Estiją, Latviją, Lietuvą, Suomiją ir JAV. Žurnalo svetainė internete: <<http://www.bahps.org/acta-baltica>>.

Dabar keli žodžiai apie publikacijas. Žurnalo struktūrą galima schemiškai apibūdinti taip: *Įvadinis žodis* (leidėjų P. Mürseppo ir Maito Taltso tekstas), *Straipsniai (Articles)* ir *Trumpi pranešimai (Short Communications)*. Straipsniams skirtoje dalyje pateikti šeši tekstai, kurių seką pradeda Reinas Vihalemmas (Tartu universitetas); jis savo straipsnyje neįprastu (ginčytinu) žiūros kampu nagrinėja praktinio realizmo problematikos klausimus, atsiskleidusius I. Kanto filosofiniame palikime. Peeteris Mürseppas (Talino technologijos universitetas) aptaria Tartu (Dorpat) universiteto rektoriaus Georges'o Frederico Parroto, pradėjusio administracinę tarnybą po esminės universiteto pertvarkos (1802), veiklą; tyrimas atskleidė rektoriaus veiklos reikšmę kuriant atsinaujinusio uni-

versiteto studijų programos ir susiejant jas su „Naujosios“ apšvietos vertybėmis. Janos Eigi (Tartu universitetas) straipsnyje analizuojama „Savaime suprantamų dalykų“ koncepcija Sheilos Jasanoff ir Helenos Longino darbuose, nagrinėjančiuose socialinę pažinimo prigimtį, kuri yra svarbi biotechnologijos mokslų taikymo bei vystymo politikai. Tapio Markkanenas (Helsinki universitetas), apžvelgdamas klasikinės observatorijos raidą nuo pirmosios pašiūrės teleskopui iki modernaus mokslo šventovės, sukaupusios tobuliausius astronomijos prietaisus, atskleidė tinkamų dangui stebėti pastatų pažangos kelią; Markkanenas savo teiginius gausiai iliustravo brėžiniais ir konkrečių objektų nuotraukomis. Vaiva Klajumaitė (Vilniaus universiteto Mokslo muziejus) apžvelgė kaltūno (specifinės ligos, lot. *plica polonica*) reiškinių, kuris buvo aptinkamas Lietuvoje ir Lenkijoje; aptarė šios ligos, kylančios dėl antisanitarnių sąlygų, fenomeno aiškinimą medicinos literatūroje ir nuomonę apie ligą, sklidusią Baroko bei Apšvietos epochos visuomenėje. Sarma Kļaviņa (Latvijos universitetas) savo straipsnyje nušvietė istorines ir politines sąlygas, kuriomis 1921–1940 metais veikė Baltų filologijos fakultetas, plačiai apžvelgė fakulteto įkūrėjo Jānio Endzelīno (1873–1961) veiklą.

Trumpų pranešimų dalyje pateikti keturi tekstai. Vladimiro Kuznecovo (Vladimirs Kuzņecovs, Rygos psichiatrijos ir protinių sutrikimų centras) istorinio pobūdžio publikacijoje nagrinėjama psichikos ligonių prieglaudos (beprotnamio) įkūrimo Rygos citadelėje (XVIII a. pabaiga) istorija ir praktinė to gydymo centro veikla. Birutė Railienė (Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka) supažindina su Tarptautinės mokslo istorijos ir filosofijos asociacijos Bibliografijos ir dokumentacijos komisijos veikla, apimančia visos veiklos dvidešimtmetį. Vienas pagrindinių šios komisijos uždavinių – sudaryti asociacijos mokslo istorijos padalinio archyvinės medžiagos rinkinį ir teikti jį atvirajai prieigai. Šiuo metu komisija vykdo kelis projektus, kurių vienas sėkmingiausių – Pasaulio mokslo istorija internete (*World History of Science Online*). Šis projektas išsamiai aptartas trumpame Stepheno P. Weldono (Oklahomos universitetas) tekste.

Naują *Acta Baltica HPS* leidinį užbaigia platus Alīdos Zigmundes (Rygos technikos universitetas) straipsnis, skirtas trijų Baltijos valstybių mokslo istorijos puoselėtojiui ir daugelio reikšmingų sumanymų autoriui, buvusiam ilgamečiam Latvijos mokslų akademijos prezidentui Janiui Stradiniui (Jānis Stradiņš); temos paskirtis – nušviesti Stradinio mokslinę ir visuomeninę veiklą, artėjant jo 80-mečiui.

**Juozas Algimantas Krikštopaitis,
Birutė Railienė**